

't hupke

Verenigingsblad van de West Brabantse Vogelwerkgroep

Nr 190 Herfst 2022

<p>Inhoud</p> <p>Uit het archief: de Putter 3 Vogels van het Zaaipark 4 Vogelvriendelijke inrichting 6 Markdal Steenmarter predeert 8 Kerkuil Fenologie 2022 9 De Watersnip 11 Ooievaars 2022 14 Excursie Nachtzwaluw 15 Stadsvogels beschermen 17 Dagje vogelen met Cor en Toos Borghouts 19 Natuurgebied in de regio; De Noordpolder 20 Bijzondere waarneming: de Kwartel 21</p>	<p>'t Hupke is een uitgave van de West Brabantse Vogelwerkgroep en wordt 4x per jaar toegezonden aan onze leden. Het lidmaatschap loopt per kalenderjaar. Opzegging kan alleen schriftelijk bij de secretaris, uiterlijk 1 maand voor het begin van het nieuwe kalenderjaar. Bank NL76 INGB 0001 0637 12</p> <p>Bestuur Bert van de Haar (voorzitter) Ger Duijf (secretaris) Ineke Buijnsters (PR & communicatie.) Kees Wijnen (penningmeester) Laurie Rijsdijk (bio-secretaris)</p> <p>Vormgeving en opmaak Martin van Leest</p> <p>Redactie 't Hupke Martin van Leest Jan Benoist redactie@westbrabantsevwg.nl</p> <p>Vaste medewerkers Raymond van Breemen Piet van Iersel Hans van der Sanden Willem Veenhuizen Harry van Vugt Ria Lambregts (foto's) Ineke Buijnsters Wilma Rasink</p> <p>Tekstcorrectie Henriëtte Huijgens Ad Rijnen Albert de Hoon</p> <p>Wijze van aanleveren Kopij per email aanleveren als Word bestand zonder opmaak. Grafieken en tabellen en foto's apart aanleveren per email</p> <p>Website www.westbrabantsevwg.nl</p> <p>Webredactie Ger Duijf website@westbrabantsevwg.nl</p> <p>Volgend Hupke Verzenddatum 1 December Aanleveren kopij 1 November</p> <p>Wenst u 't Hupke digitaal te ontvangen stuur dan een mail naar; secretaris@westbrabantsevwg.nl</p> <p>Foto omslag: Ria Lambregts</p> <p>'t Hupke wordt gedrukt op gerecycled papier door: Printwall Breda</p>	<p>In deze uitgave een keer een ander begin dan u van mij gewend bent. Het gaat nu even over de voorzitter zelf.</p> <p>Momenteel bekleed ik als voorzitter van de Vogelwerkgroep ook de functie van secretaris binnen Natuurplein de Baronie. Ik heb al eerder aangegeven dat ik van plan ben om te stoppen met het voorzitterschap van de Vogelwerkgroep met ingang van de eerste algemene ledenvergadering in 2023. Omdat ik dan geen bestuurslid meer zou zijn is het ook niet mogelijk om nog bestuurslid van Natuurplein de Baronie te zijn, zoals is vastgelegd in de statuten van Natuurplein de Baronie. Dus als ik stop ontstaan er eigenlijk twee vacatures omdat we als vereniging de verplichting hebben om een bestuurslid te leveren voor Natuurplein de Baronie. Er zou ook een apart bestuurslid binnen de vereniging gekozen kunnen worden die dan alleen als taak heeft het invullen van een bestuursfunctie binnen Natuurplein de Baronie, maar die wel volledig op de hoogte is van wat er speelt binnen de vereniging en het bestuur. Hierdoor zou de werklust voor de voorzitter verlaagd kunnen worden. Dat is voor mij namelijk de voornaamste reden om na zes jaren een stap terug te doen. Er blijft gewoon te weinig tijd over voor mijn eigen hobby's/vrije tijdsbesteding. Dat wil niet zeggen dat ik helemaal niks meer zou willen doen, maar dan zal het incidenteel voor een kortstondig project zijn. Dus ik vraag direct aan onze leden om te overwegen of één van de vrijkomende functies wellicht iets voor iemand zou kunnen zijn. Ik ben altijd bereid om daarover informatie te verstrekken en eerlijk aan te geven wat de mogelijke inspanning en tijdsbesteding kan inhouden.</p> <p>Inmiddels hebben we ook overleg gehad met de woningcorporatie die aan het renoveren is in Wisselaar en daar is een theoretisch sluitend mitigatieplan opgesteld dat er voor moet gaan zorgen dat de vogelstand (en vleermuispopulatie) er niet onder zal leiden. Maar zoals bij alle plannen op papier gaat het om de daadwerkelijke uitvoering. Dat heeft bij het Amphia Langendijk en in Prinsenbeek ook al geleid tot ingrijpen door de Omgevingsdienst Brabant Noord, omdat het op papier klopte, terwijl er in de werkelijkheid helemaal niets was gerealiseerd. En zo gaat het vaak. Een mooi rapport, dat is gemaakt achter een bureau, maar in werkelijkheid is er niks uitgevoerd. Dus het blijft belangrijk dat we kritisch blijven kijken naar al dit soort ontheffingen en mitigatieplannen.</p> <p>Uw voorzitter</p>
<p>Van de redactie</p> <p>In dit nummer vinden jullie weer de bijdrage van de vaste medewerkers (nog steeds in dezelfde samenstelling) zoals aan het begin van 't Hupke (nr. 132) Slechts 1 artikel is geleverd door een van onze leden, Agnes van der Sanden heeft een verhaal geschreven over haar werkgroep Weidevogels. Hopelijk is dit een begin (en een oproep) van bijdrage van de andere werkgroepen. Ook verwachten we meer kopij van onze leden..... Wij wachten af!</p> <p>Redactie; Jan en Martin</p>		

In het laatste bestuursoverleg heeft het bestuur uitgebreid gesproken over de bestuurssamenstelling na de eerste algemene ledenvergadering van 2023.

Onze voorzitter Bert van de Haar heeft in zijn bijdrage 'Van de voorzitter' uitgebreid beschreven welke opties er zijn om de vacature van voorzitter, met de daarbij horende taken, in te vullen. Lees de uitleg van Bert nog eens goed en denk met ons mee over een bevredigende invulling van de vacature(s). De overige bestuursleden hebben aangegeven door te gaan met hun huidige taken. In het overleg met de coördinatoren is de wens besproken om de laptop die in gebruik was voor de cursussen en lezingen te vervangen. Er is besloten om aan deze wens gehoor te geven en inmiddels is de vereniging in het bezit van een gloednieuwe laptop voorzien van de benodigde software.

Onze penningmeester Kees Wijnen heeft de vereniging een bluetooth-speaker gedoneerd zodat ook de (vogel)geluiden voortaan prima te beluisteren zijn. Kees bedankt!

De al eerder aangekondigde enquête is medio juli verzonden en heeft op het moment van schrijven een kleine tachtig reacties opgeleverd. Dit is zo'n twintig procent van het aantal leden. De resultaten zullen worden gepresenteerd op de eerstvolgende ledenvergadering.

De organisatoren van onze cursussen hebben aangegeven de inschrijving te sluiten bij 24 deelnemers. Dit om bij het eventueel oplaaien van het coronavirus de cursussen verantwoord te kunnen laten plaatsvinden.

Ook de cursus Vogelzang zal, naar alle waarschijnlijkheid, in 2023 doorgang kunnen vinden en dit geldt ook voor de workshop "Vinken, mussen en gorzen" dit najaar.

Het team van De Wegwijzer heeft meegedeeld dat door de inflatie de zaalhuur en de prijs van de consumpties vanaf 1 juli is verhoogd.

Dit jaar is de vogelgriep vaak in het nieuws. Naast de bewoners van het ooievaarsnest uit het Markdal werden nog een groot aantal andere wilde vogels slachtoffer. Denk hierbij aan een jonge Zeearend in de Noordoostpolder, Grote Sterns en Lepelaars uit het waddengebied, duizenden eenden en ganzen, aasetende roofvogels en uilen en niet te vergeten de duizenden geruimde vogels die leven in gevangenschap.

Ook zijn er voorbeelden bekend van zoogdieren als bunzing en vos. Dus hierbij nogmaals het verzoek om dode vogels te melden via de websites van respectievelijk Sovon, Dutch Wildlife Health Center of de NWWA.

Ger Duijf

Stikstof en boze boeren

In stikstof zitten voor de natuur schadelijke stikstofoxiden en ammoniak. Stikstofoxiden worden voornamelijk uitgestoten door verkeer en industrie. Ammoniak komt vooral uit de veehouderij. Voor 2030 moet er 50 procent minder stikstof worden uitgestoten en dus zullen boeren moeten verduurzamen, krimpen of zelfs stoppen. Twee jaar geleden concludeerde de commissie-Remkes over de stikstofuitstoot dat niet alles overal nog kan, daarbij ondersteund door gerechtelijke uitspraken. Het kabinet kwam met diezelfde boodschap. Het probleem was al decennia lang vooruit geschoven. Boeren uitkopen wordt gezien als een van de oplossingen. Maar kan de overheid niet beter alleen hun vee kopen? De regering kwam met een kaart van Nederland waarop de probleemgebieden waren aangegeven. Dit werkte als een rode lap op een stier voor de boeren. De meest radicale boeren veroorzaakten met hun harde acties veel overlast. Politici werden bedreigd. Doelbewuste desinformatie wakkerde de boosheid van landbouwers extra aan. Het stikstofprobleem is wetenschappelijk bewezen en valt niet te ontkennen. Want wat zien wij al lang in de natuur?

Stikstof minnende planten als grassen, brandnetels en bramen gaan overheersen en verdringen andere. Er zijn veel minder bloeiende planten en daardoor ook minder insecten; alleen al het aantal vlinders is met 80 procent afgenomen. De afname van insectenetende vogels is daar weer een gevolg van. De biodiversiteit neemt met het jaar af.

Er wordt alleen gesproken over de 162 Natura 2000-gebieden maar er zijn veel meer natuurgebieden. Wat te denken over de Veluwe waar het stikstofprobleem groot is. Mochten de boeren al tot bedaren komen met 25 miljard overheidsgeld, dan is het nog niet gedaan met de problemen. Schaalvergroting, landbouwgif, kunstmest en de gevolgen van de klimaatopwarming met perioden van droogte of wateroverlast blijven.

Biemeus

Uit het archief: de Putter

De aanleiding voor dit artikel is een wandeling die ik met Jan Benoist en Martin van Leest maakte. Daarbij trok een Putter onze aandacht. Beide heren merkten op dat de laatste jaren er steeds meer Putters in de stedelijke omgeving worden gezien. Dus dacht ik: het is misschien leuk om in het archief van de West-Brabantse VWG te kijken of dat klopt. In zo'n geval bel ik Hans van der Sanden op en die maakt dat dan in orde: hij pluist het archief uit. Hij stuurde me twee files met putterwaarnemingen op. Daar ben ik mee aan de slag gegaan.

Nu lijkt dat een eenvoudige vraag maar het antwoord is niet zo simpel te vinden. Zeker niet in een archief dat het tot de ontwikkeling van het digitale tijdperk moest hebben van de goedwillendheid van de leden die een kaartje met de gegevens opstuurden naar het biologisch secretariaat. Omdat ons archief toch al bestaat, sinds de oprichting (dus meer dan vijftig jaar geleden), zitten daar heel wat gegevens in. Hans' eerste poging om de Putters uit de stad te vinden leverde 1215 waarnemingen op. Toen ik vroeg om alle gegevens werden dat er vijf keer zoveel. De eerste waarneming werd opgeschreven in 1962 door een zekere D. Lolcema en betrof de Lage Vuchtpolder. Als je verder door de waarnemingen bladert zie je dat bijna tot eind jaren negentig de meeste waarnemingen in het buitengebied worden gedaan. Pas na 2000 verschijnen op de lijst Putters in de stad. Je zou zo denken dat de beide heren wel gelijk hebben!

Periode	aantal getelde putters	aantal waarnemingen in archief	gemiddeld aantal per waarneming
1961-1970	25	10	2,5
1971-1980	171	50	3,4
1981-1990	1250	103	12,1
1991-2000	1545	107	14,4
2001-2010	3026	260	11,6
2011-2020	12607	2297	5,5
2021-2022	1132	350	3,2

In de tabel zie je meteen dat de Putter steeds meer voorkomt in ons gebied. En wel in tamelijk grote groepen van gemiddeld meer dan tien vogels. Het aantal waarnemingen explodeert echter in de jaren 2010 tot 2022, maar dan maken we ook al gebruik van het digitaal opslaan van waarnemingen. Na 2000 is het mogelijk om groepen van meer dan vijftig exemplaren te zien. Dat gebeurt dan met name op de Dintelse Gorzen. Maar ook op plekken waar bijvoorbeeld veel zonnebloemen zijn ingezaaid, mits ze daarna op het veld blijven staan.

Wat zegt de literatuur over de Putter? Het oudste boekje dat ik heb zegt erover: vrij zeldzame broedvogel, het minst in het westen van het land, echter wel in de omgeving van Haarlem en op sommige Zuid-Hollandse en Zeeuwse eilanden achter de duinstreek. In de Avifauna van Noord-Brabant (1967) staat dat de Putter tot 1965 beschouwd mag worden als een onregelmatige broedvogel, als doortrekker en wintergast is het een niet talrijke verschijning. Hij verschijnt in de winter en trektijd in kleine groepjes van tien tot vijftien exemplaren. In de Atlas van de West-Brabantse broedvogels (2007) staat een kaart met de territoria (p. 538) en daarop zie je meteen dat de meeste Putters toen nog broedden in het buitengebied en dan met name in de kleipolders en niet op de hoger gelegen zandgronden. Ook in de steden -Bergen op Zoom, Roosendaal, Breda en Oosterhout- is het aantal broedgevallen beperkt. Alleen Etten-Leur vormt een uitzondering: aan de noordwestelijke gemeentegrens staan veel putterterritoria vermeld. In het boek Vogels houden van Breda (2008) staat over de Putter dat er slechts 43 territoria in de bebouwde kom van Breda zijn vastgesteld. We halen dan de dichtheid van elders niet. In de Vogelatlas van Nederland (SOVON 2018) staat te lezen dat de Putter in laag Nederland op sommige plekken is achteruit gegaan, maar op de hoge (zand)gronden overal toenam. Hoewel hij in deze tijd als een algemene broedvogel wordt beschouwd, is dit wel in tegenstelling met zijn voorkomen voor 1940. Geconcludeerd wordt ook dat de toename van de Putter overeenkomt met de toename elders zoals in Engeland.

Piet van Iersel

Literatuur:

1. Zien is kennen, Nol Binsbergen en D Mooij (1937)
2. Avifauna van Noord-Brabant, F.J.H. van Erve e.a. (1967)
3. Vogels houden van Breda; West-Brabantse Vogelwerkgroep (2008)
4. Atlas van de West-Brabantse broedvogels; SWEV, (2007)
5. Vogelatlas van Nederland; SOVON (2018).

PUTTER, FOTO LUC HOOGENSTEIN

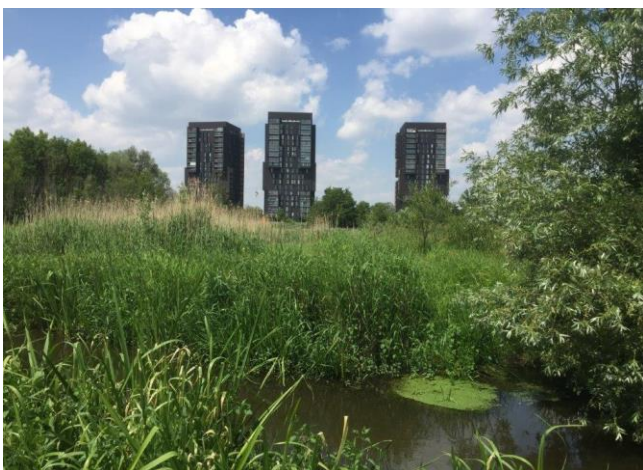
Het Zaartpark van 1900 tot nu

Historie, vogels en natuurkwaliteit

Ligging

Het Zaartpark is circa 15 hectare groot, het is gelegen in het zuidwestelijke deel van Breda.

Het wordt begrensd door de Julianalaan in het noorden, de Aa of Weerijns in het westen, de zuidelijke rondweg (de Graaf Engelbertlaan) in het zuiden en in het oostendoor de toekomstige nieuwe woonwijk Park Langendijk. Op dat laatstgenoemde terrein wordt nu het oude Amphiaziekenhuis Langendijk gesloopt, daarvoor Diaconessenhuis geheten.

Historie

Vóór 1900 waren hier nog weiden, akkers en natte gronden, velden met sloten, en de Markbeek, die vanuit het Mastbos naar het noorden stroomde.

Later zijn een aantal sloten en stroompjes bij elkaar gevoegd, de Zaat ontstond. Weer later, circa 1993, is dit gebied op de schop gegaan. Door vijvers en waterpartijen is een natuurlijker park ontstaan, al deze waterpartijen stromen af en komen ter hoogte van de Jacob Catssingel in de Aa of Weerijns uit.

Van het Mastbos tot het centrum van Breda, (Gasthuisvelden) is het Zaartpark een belangrijke ecologische verbinding voor veel vogel- en diersoorten. Zeker met de begeleidende laaglandbeek als de Aa of Weerijns, met de groenzone langs de Turfvaart, en het Zaartbos in het zuiden. Er is ook samenhang met het Burgemeester van Sonsbeeckpark (aangelegd in 1934). In 2004 is halverwege het Zaartpark in de Aa een vistrap gemaakt, een meander is verlegd, en mede daardoor is de migratie van diverse vissoorten garandeerd.

In de zuidelijkste punt is een heuvel gestapeld van schanskorven. Die zijn gevuld met kalksteen uit de Ardennen, niet bedoeld voor vogels maar voor kalkminnende planten. Vanaf de 'top' heb je een mooi uitzicht op het park en de omgeving.

In het noordelijke deel van het park ligt een van de oudste volkstuincomplexen van Breda, genaamd Plaswijk.

Voor de vogels zijn hier meer hagen en struikbeplanting en meer geteeld 'voedsel' aanwezig.

Vogelwaarnemingen

Vanwege het meer natuurlijke ontwerp en beheer, al sinds circa 1993, zal het duidelijk zijn dat er andere vogelsoorten aanwezig zijn dan in een doorsneepark.

De afwisselende vegetaties van natte, vochtige, en droge delen bieden vele soorten een mooie leefomgeving.

Diverse rietvegetaties en zeker de oevervegetaties langs de Aa, geven moerasvogelsoorten een zeer geschikt biotoop: Kleine Karekiet, Bosrietzanger, Rietzanger, Waterhoen en zelfs Grote Canadese Gans.

De grotere wateroppervlakten zijn weer meer geschikt voor Wilde Eend, Meerkoet, Fuut en Ijsvogel.

Dichte bosschages en inheemse struiken zijn er echter te weinig. Al zijn er in het zuidelijke deel van het Zaartpark wel weer meer dan in het noordelijke deel. Daardoor komen hier Zwartkop, Winterkoning, Merel, Houtduif en Vink voor.

Er staan oude bomen (wilg, Paardenkastanje, populier, es en els), wat mogelijkheden schept voor Boomkruiper, Boomklever en Grote Bonte Specht.

Waarnemingen

Winterwaarnemingen

In de winterperiode nodigt het water diverse vogelsoorten uit in het park te verblijven. Kuifeend, Krakeend, Meerkoet, Waterhoen, Fuut, Blauwe Reiger. Sijsjes zijn vaak te horen en te zien bij de groepen elzen.

Kokmeeuw, Aalscholver, soms Zilvermeeuw en Ijsvogel zijn in de wintermaanden hier aan te treffen.

Zelfs de Waterral wordt geregeld gehoord en gezien.

Een paar maanden geleden konden we zelfs een Kleine Bonte Specht, boven in de top van een dode wilg goed bekijken en beluisteren!

We kunnen constateren dat er soorten zijn verdwenen, en een aantal achteruitgegaan, of nieuw zijn verschenen.

Vele oorzaken kunnen hier een rol bij spelen: het Amphiaziekenhuis werd uitgebreid, de natuurlijke paden werden verhard, diverse dichtere bosschages verdwenen. Het park wordt drukker bezocht door het fietspad langs de Aa en veel hondenuitlaters met loslopende viervoeters.

Soorten als Spotvogel, Nachtegaal, en Holenduif zijn waarschijnlijk daardoor verdwenen.

Er zijn enkele nieuwkomers: Grote Canadese Gans (soms 'overlast' gevend maar vaak een prachtige natuurbeleving, vooral voor de kinderen), Bosrietzanger en Putter worden er vaker aangetroffen.

De Halsbandparkiet wordt de laatste jaren geregeld gehoord en gezien, zeker in het noordelijke deel; volkstuinen-voedsel en waarschijnlijk goede slaapmogelijkheden zijn daar aanwezig!

Het park biedt voedsel voor de in het voormalige zusterhuis De Meer van het te slopen ziekenhuis nog aanwezige huismussenkolonie!

Vogels houden van Breda

Natuurtechnische aanbevelingen

Hert park is niet zo groot qua oppervlakte, daardoor zijn de diverse biotopen soms net te klein om meer moerasvogelsoorten te kunnen huisvesten. Of het beheer is net te intensief om de vegetatie meer mogelijkheid te bieden om volwassen te worden. Een enkel territorium wordt dan ook maar aangetroffen (Bosrietzanger, Rietgors). Aan de zijde van de Aa of Weerijds mogen de honden loslopen en op sommige plekken zelfs het water in. Het moet mogelijk zijn in het park honden verplicht aangelijnd te laten houden en in prullenbakken de ontlasting te laten deponeren! Dat is zeker van belang gezien de ontwikkeling van de nieuwe woonwijk aan de oostzijde. Misschien kan men de eerste meters het gras hoger laten groeien: (bloemenzone, honden houden niet zozeer van lang en lang nat gras.

Geraadpleegde literatuur

W.Veenhuizen, West Brabantse Vogelwerkgroep; Hupke nr. 146, herfst 2011: nr. 166, herfst 2016.
H.van der Sanden, Archief West Brabantse Vogelwerkgroep.
P.van Iersel, A. van der Sanden, H. van der Sanden, W.Veenhuizen, 2009, Vogels (houden) van Breda, NPM Breda.
Anonymus, 2000; Elementenplan openbaar groen, Deelplan ecologische groenstructuur beheerdocument.
Gemeente Breda Dienst Stadsbeheer.
Waarneming.nl, 2022, diverse waarnemingen geraadpleegd.

Willem Veenhuizen

FOTO,S JAN BENOIST

Het lijkt wenselijk meer boomgroepen aan te planten, en struweel, waardoor dichtere beplanting ontstaat, en moeilijk te maaien delen onder boomgroepen aan te leggen. Hopelijk kunnen we de Huismus, de enige kolonie in de omgeving, vervangende broed- en schuilgelegenheid bieden.

Het volledige artikel, inclusief tabellen vind u op onze website.

Voorstel voor vogelvriendelijke inrichting Markdal (deel 1)

De vereniging Markdal, bestaande uit bewoners van en betrokkenen bij het Markdal, is sinds 2011 bezig met de hervorming en herinrichting van het Markdal. Het terugbrengen van de meanderende loop van de Mark staat daarbij voorop. Door middel van herinrichtingen wil de vereniging verscheidene water- en natuurdoelen behalen, zodat het gebied een goede toekomst tegemoet gaat in zowel economisch opzicht als ook in de leefbaarheid voor de natuur en de bewoners in en rond het Markdal. Het doel is het vergroten van het Natuurnetwerk-Noord-Brabantgebied met honderd hectare en het behalen van de KRW-doelen voor de Mark. (Kader Richtlijn Water)

Hier wordt besproken hoe het Markdal meer biodiversiteit kan voortbrengen met vogels als uitgangspunt en hoe de huidige water- en natuurdoelen hierbij passen. Het voorstel kon tot stand komen doordat Maaïke Griffioen aanbod een studie te doen naar de vogelvriendelijke inrichting van het Markdal. In deze rapportage wordt gewerkt aan verschillende bouwstenen om te komen tot een advies voor een vogelvriendelijke inrichting.

Stap 1: Historische gegevens over beekdalen en bepaling kansrijke soorten

Historische data geven inzicht in hoe het Markdal er vroeger uitzag. Die kunnen vergeleken worden met hoe het Markdal er nu uitziet. Vogelbescherming Nederland heeft in het boek 'Nederlandse vogels in hun domein' een uitgebreid verslag opgenomen over de stand van de beekdalen in Zuid-Nederland. Hierbij werd gekeken naar de beekdalen in Noord-Brabant, zoals die van de Dommel en de Essche stroom en de beekdalen van Midden- en Noord-Limburg, zoals die van Roer en de Molenbeek. Het beekdal-landschap heeft te maken gehad met ontwatering, kanalisatie en vervuiling; die hebben de kwaliteit als leefgebied voor vogels aangetast. Er zijn recent bij de meeste beken wel projecten gestart voor vernatting, hermeandering en -sinds 1970- de zuivering van het erop geloosde rioolwater. Dankzij vernatting komen nu in de beekdalen weer natte bloemrijke hooilanden voor. Populierbossen op laaggelegen gronden en beekbegeleidende elzenbroekbossen waren karakteristiek voor Noord-Brabant. Ze komen nu weinig meer voor. Wintervogels die zijn afgenomen zijn voornamelijk de zaad- en insectenetters

(Ringmus, Matkop, Geelgors, Staartmees, Zwarte Mees en Goudhaan), terwijl de grasetende vogels juist zijn toegenomen (zoals Knobbelswaan, Grauwe Gans, Krakeend en Meerkoet).

De Mark heeft een groot stroomgebied, waaronder het Merkske valt. Ook het vogelbestand van het Markdal kent 'winnaars' en 'verliezers'. In het algemeen blijkt dat de weide- en akkervogels – vogels van kleinschalig extensief boerenland – vrijwel verdwenen zijn.

Daarentegen zijn de echte graseters zoals Canadese Gans en Grauwe Gans ook hier fors toegenomen. Dit vooral door de grootschaliger eiwitrijke graspercelen.

De keuze van de kansrijke soorten is bepaald door de soorten van de beekdalen in Zuid-Nederland (lit 1) te vergelijken met die waargenomen in het Markdal (West-Brabantse Vogelwerkgroep waarnemingenarchief). Ook hebben zeven experts hun toptien meest kansrijke soorten voor het Markdal aangegeven. Aan de hand van al deze gegevens zijn er tien soorten uitgekozen waarover hier verslag van wordt gedaan en advies zal worden gegeven aan de vereniging Markdal.

Allereerst is er gekeken naar het boek 'Nederlandse vogels in hun domein'. Hieruit komt een aantal soorten die toegenomen of afgenomen zijn in de beekdalen in Zuid-Nederland naar voren. Hoe deze soorten ervoor staan in het Markdal, is bekeken met behulp van de waarnemingen van de West-Brabantse Vogelwerkgroep (VWG). Er is voor gekozen om de periode van waarnemingen te splitsen in vier tijdvakken, 1940-1970, 1971-2004, 2005-2013, 2014-2021. Deze indeling laat zien of het voorkomen van een soort de afgelopen zes jaar nog is veranderd. De hermeandering van het zuidelijke deel bij Galder heeft plaatsgevonden in 1994, terwijl het Bieberg-deel pas in 2004 onder handen is genomen. Het te lage aantal waarnemingen maakt het echter onmogelijk hiermee rekening te houden.

Een kanttekening bij deze waarnemingen vanuit de VWG is dat de waarnemingen niet structureel zijn uitgevoerd over de jaren en dat in de laatste jaren meer waarnemingen zijn gedaan door de komst van internet en apps (waardoor waarnemingen vastleggen en doorgeven gemakkelijker is geworden). Desondanks zijn deze waarnemingen wel te gebruiken als leidraad.

Kijken we naar de bovenstaande tabel dan zien we: sterkere **afname** dan in andere beekdalen van Grutto, Steenuil, Huiszwaluw, Zwarte Roodstaart, Patrijs en Spotvogel. Ook is er een afname van Nachtegaal en Wielwaal, Deze laatste twee zijn inmiddels niet meer aanwezig.

Toename is te zien bij Oeverzwaluw (o.a. door de gegraven steile meanderwand), Scholekster, Kievit (spectaculaire toename), Ijsvogel, Middelste Bonte Specht (een nieuwkomer in de bosgebieden langs de Mark).

Om niet alleen uit te gaan van de vogelsoorten die achteruitgang vertonen is, ook door de zeven experts (allen lid van de VWG) een lijst met doelsoorten voor het Markdal opgesteld. In volgorde zijn dat: Blauwborst, Ijsvogel, Rietgors, Steenuil, Patrijs, Oeverzwaluw en Rietzanger.

Tabel 1: Toe- en afname van de soorten aan de hand van de waarnemingen van de VWG in vier tijdvakken. De rode getallen geven aan dat de trend anders is dan voorspeld of in lijn is met de voorspelde afname door de algemene trend in de beekdalen van Zuid-Nederland (lit 1.). Groene getallen geven soorten aan, die het naar verwachting goed doen. Wanneer een tijdvak van een soort geen aantal opgeeft, betekent dit dat er geen waarnemingen zijn vastgelegd.

Onderzoek, inventarisaties , verslagen

TABEL 1	Tijdvak				Afname	Tijdvak			
	0	1	2	3		0	1	2	3
Toename	1940-1970	1971-2004	2005-2013	2014-2021	Afname	1940-1970	1971-2004	2005-2013	2014-2021
Zwarte Specht		4	4	6	Zwarte Roodstaart		25	2	2
Middelste Bonte Specht			12	7	Veldleeuwerik		2	2	2
Kleine Bonte Specht		4	3	11	Grote Lijster		1	1	2
Appelvink		21	1	15	Steenuil		27	4	3
Blauwborst		9	9	18	Spotvogel	1	11	8	5
Geelgors	1		1	19	Turkse Tortel				6
Boomklever		10	36	45	Huiszwaluw		99	1	22
Grote bonte specht	2	3	10	45	Patrijs	1	149	41	82
Grasmus		11	23	54	Scholekster		27	105	224
Rietgors		19	28	94	Kievit		55	1593	2157
Groene Specht		11	95	167	Ringmus				
Kleine Karekiet		1	69	208	Grutto	1	120	35	
Roodborsttapuit	4	25	91	211	Zomertortel				
Ijsvogel		87	97	261	Nachtegaal		9	9	
Boerenzwaluw		147	264	677	Wielewaal		6	1	
Spreeuw			957	2539					
Kauw			541	3503					
Oeverzwaluw		373	1647	1426					
Rietzanger		1	2	3					

Tabel 2: Favoriete doelsoorten afkomstig uit de waarnemingen van de VWG en de topzeven van de experts. De kolom 'Aard' geeft aan of de soort aangewezen is door de waarnemingen van de VWG of door de experts. De kolom 'Gilde' geeft aan welk biotoop de vogels bezetten. 'Boek status' geeft aan of de soort is toe- of afgenomen. VWG archief geeft de status van de soort aan in het Markdal aan de hand van de VWG- waarnemingen. De

kolom 'Experts topzeven' geeft aan of de soort bij de zeven hoogste genoemde soorten zat. 'Experts status' geeft aan hoe vaak de soort genoemd was door de experts, hoe hoger het getal hoe vaker de soort is genoemd als wenssoort in het gebied. 'Rode lijst' geeft aan of de soort op de rode lijst staat of niet.

Piet van Iersel, Maaike Griffioen, Joop van Riet en Martin van Leest

Soort	Aard	Gilde	Boek status	VWG archief	Experts topzeven	Experts status	Rode lijst
Steenuil	waarnemingen/experts	bebouwing	af	af	x	3	rode lijst
Nachtegaal	waarnemingen	houtwallen/kleine bosjes	af	af	-	1	rode lijst
Spotvogel	waarnemingen	houtwallen/kleine bosjes	af	af	-	2	rode lijst
Grutto	waarnemingen	boerenland	af	af	-	2	rode lijst
Blauwborst	experts	water-moeras	toe	toe	x	5	
Ijsvogel	experts	water	toe	toe	x	4	
Rietgors	experts	water-moeras	toe	toe	x	4	
Patrijs	experts	boerenland	af	af/toe	x	3	rode lijst
Rietzanger	experts	water-moeras	schaarse broedvogel	toe	x	3	

Kerkuil gepredeerd door steenmarter

Op 1 juni (2022) was ik samen met Merlijn Hoftijzer de uilenkasten aan het controleren in ons gebied Teteringen en de Lage Vugtpolder. Op de Hartel, een landgoedje aan de westkant van de Lage Vugtpolder, maakten we wel iets heel bizars mee.

We waren bezig om een kerkuilenkast te controleren en terwijl Merlijn de ladder opklom en bijna bij de kast was, schoot er een steenmarter in paniek naar buiten door de in(uit)vliegpip die bevestigd zit aan de kast. De steenmarter maakte een vrije val van ongeveer drie meter en rende weg naar de naastgelegen bosrand. We schrokken ervan; je verwacht zoiets niet. Ik denk dat de steenmarter nog veel meer was geschrokken. Oplettende lezers en collega-uilenkastencontroleurs zouden zich terecht kunnen afvragen waarom we de pijp niet hadden afgesloten (wat we normaliter wel doen). Als je de volwassen Kerkuilen wil controleren op vitaliteit en geslacht en eventueel wil ringen is het gebruikelijk om de invliegpip af te sluiten. Meestal doen we dit ook maar nu achteraf gezien gelukkig niet. In de kast lagen zes afgebeten handpennen van een volwassen Kerkuil, twee van de rechtervleugel en vier van de linkervleugel. Duidelijk was te zien dat de spoel van de schacht was afgebeten. Wanneer je een geplukte vogel vindt die door een roofvogel is gepredeerd dan zie je dat de spoel er nog altijd aanzit. Het is dus duidelijk dat onze Kerkuil is verdwenen in de maag van de steenmarter of van zijn kroost. In de kast bevond zich een flink latrine met uitwerpselen van de steenmarter, dus niet zijn/haar nageslacht (die bevonden zich vermoedelijk elders in de omgeving). Het rook behoorlijk naar ammoniak.

De steenmarter is duidelijk bezig aan een opmars in West-Brabant. Waar we enkele jaren geleden geen rekening mee hielden, namelijk predatie van Kerkuilen en Steenuilen in hun nestkast is dat nu een must. De steenuilencast die wij standaard gebruiken (geleverd door Brabants Landschap) zijn voorzien van een extra tussenschot. In het voorportaal is het tussenschot zodanig bevestigd dat de steenmarter, die erg lenig (zeer flexibele ruggengraat) is, net de draai niet kan maken om zich in de kast te begeven.

Helaas is het een slecht kerkuilenjaar in de omgeving van ons onderzoeksgebied. Het enige succesvolle broedsel van de Kerkuil dat wij hadden bevond zich in een straal van 300 meter van het plaats delict. We gingen enigszins teleurgesteld naar huis maar wel met een verhaal!

Raymond van Breemen

STEENUILKAST MET ANTI-MARTER SLUIS

VEREN KERKUIL FOTO'S, RAYMOND VAN BREEMEN

STEENMARTER, FOTO, ZOOGDIER.NL

Fenologie 2022

Begin maart waarschuwde het Spaanse Meteorologische Instituut voor gevaarlijk weer met kou en sneeuw in grote delen van het land. Het weer in maart zorgde in Spanje voor veel regen en onrustig weer. Zelfs half april was het weer er onrustig en koud. Maar had het weer daar invloed op de terugkeer van de Afrikagangers zoals de Gierzwaluw, Apus apus?

Bij ons kende het winterse weer van maart een kort vervolg in april. In de nacht en vroege ochtend van 1 april viel in grote delen van Nederland enige tijd sneeuw bij een temperatuur rond of iets onder nul. Daarna werd het meest droog en volgde een tweetal koude nachten. Op 4 april trok een hogedrukgebied boven onze omgeving zuidwaarts weg en was de weg vrij voor een stroming met actieve storingen. Tot en met 7 april was het zeer nat en somber met van tijd tot tijd veel wind. Met 11 graden Celsius lag de maximumtemperatuur beneden normaal en waren de minima juist boven normaal. In de dagen daarna werd het droger en kwam er meer ruimte voor de zon. Vanaf 11 april kwamen we in een zuidelijke stroming terecht met een aanvoer van warme lucht. Vanaf 16 april raakte het stromingspatroon geblokkeerd met een hogedrukgebied boven Noord-Europa met als gevolg een zeer zonnige en droge periode met temperaturen iets boven normaal. Op 25 april passeerde een lagedrukgebied met wat regen en kwam de temperatuur die niet boven de 10 graden Celsius. Uit. Hierna weer vrij zonnig en droog weer. Met 226 zonuren was april een zonnige maand. Na een zonnige februari en een record zonnige maart was het de derde zonnige maand op rij. Met een gemiddelde temperatuur van 9,3 graden Celsius tegen 9,8 graden normaal was april vrij koel. Dat kwam vooral door de eerste tien dagen. De rest van de maand was droog en vrij zonnig met temperaturen rond of iets boven normaal. Dit weer hield aan tot half mei. De Gierzwaluw is een rasechte zomergast. De Gierzwaluwen verblijven zo'n honderd dagen in ons land, de rest van de dagen brengen ze voor een groot deel door in Afrika. Is dit nu een Afrikaanse vogel die in Europa broedt of een Europese vogel die in Afrika overwintert? Voor het welslagen van hun transcontinentale vluchten hebben ze veel energie nodig en geluk. Ze beschikken over een nauwkeurig inwendig ritme. Hoe kunnen ze anders in seizoenloze landen weten wanneer hier de winter voorbij is? Gierzwaluwen bepalen waarschijnlijk hun koers en vliegbewegingen door te letten op het aardmagnetisme, de sterrenhemel, gepolariseerd licht, luchtdrukverschillen, geografische kenmerken en weersgesteldheid.

Gierzwaluwen eten en drinken in de vlucht. Hun topsnelheid is 120 kilometer en hun jachtvlucht 60 kilometer per uur. Men heeft berekend dat een Gierzwaluw van achttien jaar zeker 6,5 miljoen kilometer in de vleugels heeft. Dit is achtmaal op en neer naar de maan.

Gierzwaluwen leunen op mooi weer en op de vliegende insecten die daarbij horen. Ze moeten honderdduizenden insecten vangen om te overleven. Bij miezerig weer wijken de vogels kilometers uit. Broedvogels pendelen soms honderden kilometers op en neer naar voedselgebieden. Eind maart begin april arriveert de hoofdmacht van onze vogels in het Middellandse Zeegebied. Ruim een maand eerder dan bij ons. In Midden- en Noord-Nederland komen ze ongeveer een week later aan dan in België en onze omgeving. Vermoedelijk heeft slecht weer in Zuid-Europa invloed op de trek richting Noord-Europa. Gierzwaluwen trekken vaak op grote hoogte en vallen dan minder op. Bij een harde oostenwind treedt stuwing op van trekkende Gierzwaluwen aan de kust. De vogel is in ons land van eind april tot half augustus aanwezig. Vogels die in september hier worden waargenomen zijn meestal doortrekkende Scandinavische vogels. De eerste Gierzwaluw werd dit jaar waargenomen op 18 april. De gemiddelde aankomstdatum van de eerste tien waargenomen vogels was 24 april. Hoewel verschillende vogelaars dachten dat de Gierzwaluwen laat waren dit jaar blijkt dat niet uit de gegevens.

Op 14 maart werd pas de eerste Zomertaling waargenomen. Normaal gesproken arriveren de eerste Zomertalingen eind februari of begin maart. De gemiddelde aankomstdatum van de eerste tien vogels is dit jaar 16 maart. Is het koude weer in het zuiden hiervan de oorzaak? Slechts een klein deel van de Europese populatie overwintert in landen rondom de Middellandse Zee. De overgrote meerderheid overwintert ten zuiden van de Sahara. De vogels in Afrika zullen, naar ik aanneem, geen weet hebben van de winterse omstandigheden rondom de Middellandse Zee. Mogelijk hield het slechte weer de Afrika-gangers op hun tocht naar het noorden op in het zuiden.

De Grauwe Kiekendief, Draaihals en Zomertortel werden weinig gemeld. Oorzaken hiervan kunnen zijn de achteruitgang van deze soorten. Bij de Draaihals speelt ook waarschijnlijk het onopvallend verenkleed, het gedrag en het bij veel vogelaars onbekende geluid van deze vogel een rol.

Dank aan de waarnemers die de moeite namen hun gegevens door te geven. Vergeten? Aanvullingen blijven welkom.

Hans van der Sanden

Onderzoek, inventarisaties , verslagen

Soort	Fenologie 2022					gem.
	Vroegste waarneming	Vroegste waarneming	aankomstdatum			eerste 10 waarn.
	Avifauna Brabant.	Archief of 't Hupke	1	2	3	
Lepelaar *	16-02-60	03-01-13	15-1-2022	9-2-2022	22-2-2022	26-2-2022
Zomertaling	06-03-61	28-1-2021	14-3-2022	15-3-2022	15-3-2022	16-3-2022
Wespendief	08-04-61	30-03-80	11-4-2022	17-4-2022	3-5-2022	7-5-2022
Grauwe Kiekendief	05-04-64	06-04-06	19-4-2022	20-5-2025	20-5-2025	4 waarn.
Visarend	17-03-63	31-01-12	22-3-2022	27-3-2022	10-4-2022	11-4-2022
Boomvalk	24-03-44	08-03-81	21-3-2022	18-4-2022	22-4-2022	18-4-2022
Kwartel	26-03-64	16-04-85	21-4-2022	29-4-2022	7-5-2022	8-5-2022
Kleine Plevier	18-03-50	16-2-2020	8-3-2022	9-3-2022	10-3-2022	13-3-2022
Grutto (1)	13-02-55	11-1-2020	24-1-2022	25-1-2022	30-1-2022	6-2-2022
Zwarte Ruiter	28-02-65	13-01-18	13-3-2022	21-3-2022	23-3-2022	26-3-2022
Groenpootruiter	07-04-66	4-1-2019	23-2-2022	16-3-2022	27-3-2022	28-3-2022
Bosruiter	22-04-53	24-03-18	26-3-2022	15-4-2022	16-4-2022	16-4-2022
Visdief	08-04-60	13-03-83	9-4-2022	11-4-2022	11-4-2022	12-4-2022
Zwarte Stern	07-04-60	10-04-89	13-4-2022	15-4-2022	23-4-2022	25-4-2022
Zomertortel	18-04-64	07-04-90	3-5-2022	4-5-2022	5-5-2022	5 waarn.
Koekoek	09-04-66	19-03-90	26-3-2022	12-4-2022	14-4-2022	13-4-2022
Gierzwaluw	15-04-57	01-04-10	18-4-2022	21-4-2022	22-4-2022	24-4-2022
Oeverzwaluw	02-04-66	02-03-12	11-4-2022	11-4-2022	11-4-2022	12-4-2022
Boerenzwaluw	02-03-60	18-02-07	29-3-2022	30-3-2022	31-3-2022	1-4-2022
Huiszwaluw	06-04-51	17-3-2020	6-4-2022	8-4-2022	9-4-2022	9-4-2022
Boompieper	23-03-59	23-2-2021	14-3-2022	25-3-2022	26-3-2022	3-4-2022
Nachtegaal	11-04-52	05-04-83	9-4-2022	13-4-2022	13-4-2022	13-4-2022
Blauwborst	08-03-59	24-2-2021	3-3-2022	12-3-2022	12-3-2022	13-3-2022
Gekraagde Roodstaart	29-03-57	05-03-07	23-3-2022	24-3-2022	3-4-2022	6-4-2022
Paap	11-03-62	14-3-2020	23-3-2022	9-4-2022	15-4-2022	14-4-2022
Tapuit	05-04-66	04-03-17	15-3-2022	26-3-2022	27-3-2022	1-4-2022
Beflijster	29-03-96	2-3-2021	2-4-2022	9-4-2-2022	9-4-2-2022	10-4-2022
Sprinkhaanzanger	09-04-64	16-03-17	18-4-2022	18-4-2022	18-4-2022	19-4-2022
Snor	04-04-61	28-03-12	9-4-2022	11-4-2022	11-4-2022	13-4-2022
Rietzanger	05-04-57	19-3-2020	15-3-2022	15-3-2022	18-3-2022	21-3-2022
Bosrietzanger	25-04-45	09-04-05	29-4-2022	6-5-2022	9-5-2022	11-5-2022
Kleine Karekiet	09-04-55	01-04-17	10-4-2022	10-4-2022	13-4-2022	15-4-2022
Spotvogel	06-04-43	10-04-90	12-4-2022	13-4-2022	13-4-2022	14-4-2022
Braamsluiper	07-04-63	6-4-2019	14-4-2022	14-4-2022	16-4-2022	17-4-2022
Grasmus	07-04-60	26-03-86	12-4-2022	13-4-2022	13-4-2022	13-4-2022
Tuinfluitier	16-04-52	03-04-86	12-4-2022	14-4-2022	14-4-2022	16-4-2022
Fluiter	20-04-63	11-04-82	18-4-2022	20-4-2022	27-4-2022	1-5-2022
Tjiftjaf **	17-02-61	1-1-2019	1-2-2022	2-2-2022	5-2-2022	
Fitis	19-03-59	08-03-98	22-3-2022	23-3-2022	24-3-2022	25-3-2022
Grauwe Vliegenvanger	11-04-48	14-04-07	17-4-2022	28-4-2022	29-4-2022	3-5-2022
Bonte Vliegenvanger	06-04-63	02-04-90	11-4-2022	12-4-2022	14-4-2022	14-4-2022
Wielewaal	15-04-61	12-04-81	1-5-2022	4-5-2022	4-5-2022	6-5-2022

Cursief opgenomen data = is vroegste waarneming

(1) Van de Grutto kunnen de hele vroege data, of winterwaarnemingen, betrekking hebben op de ondersoort islandica. .

(*) Van deze soort zijn vele winterwaarnemingen bekend.

(**) Van deze soort zijn winterwaarnemingen bekend uit zachte winters.

Watersnip, *Gallinago gallinago*

De twaalf soorten van het geslacht *Gallinago* zijn over alle werelddelen verspreid, behalve Australië. Allemaal voeren ze in de broedtijd een eigenaardige baltsvlucht uit.

De naam

De officiële naam van de Watersnip is, *Gallinago gallinago*, Gallina komt van het Latijn en betekent kipachtige en ago betekent lijkend op. Maar een Watersnip is veel kleiner dan een kip. Water in Watersnip doelt op de moerassen en veengronden waar de vogel leeft. Dezelfde achtergrond hebben de streeknamen Waetersnippe, Wettersnip, Wetterlyster (Fr), Rietsnip, Rietsnep en Grassnep. Vroeger was de soort zo algemeen dat ze meestal kortweg Snip of Snep werden genoemd. Een groot aantal streeknamen verwijst naar het 'gemekker' in de baltsvlucht zoals de streeknamen Hemelgeitje, Waerlamke (Fr), Veengeit of Vennezege, Luchtschaap, Geitemelker en Trommelaar. De streeknaam Gierzwaluwhoutsnip verwijst naar de snelle zigzag vlucht. Blauwtje is een naam uit het jagersjargon. Dit is hier de benaming voor een vogel met een geringere handelswaarde dan een andere soort in Nederland, de Houtsnip, *Scolopax rusticola*.

Kenmerken

De Watersnip is een van de meest kenmerkende vogels van onze streken. Hij leeft in een steeds zeldzamer wordend habitat van ondiep water, moerassen en natte weilanden, waardoor hij bedreigd is in zijn bestaan. Ze zijn niet veel groter dan een Zanglijster, *Turdus philomelos*, maar hebben wel een groengele snavel van zo'n 7 centimeter waarvan de punt donker is. Deze lijkt in vergelijking met de grootte van de vogel extreem lang. De lengte is 25-27 centimeter, de spanwijdte is 44-47 centimeter. Hij heeft vrij korte poten. De extreem lange snavel zorgt voor een gemakkelijk herkenbaar vliegsilhouet.

Het verenkleed is overwegend zwartbruin met roodbruine tekening, de kop heeft drie leemkleurige lengtestrepen, een boven elk oog en een midden over de schedel. De rug heeft vier gelige lengtestrepen. Bij het Bokje, *Lymocryptes minimus*, ook een lid van de snippenfamilie, lopen er twee gelige lengtestrepen langs de kruin. Watersnippen hebben een witte armvleugelachtterrand en wat wit op de

staartheuken. De onderzijde is wit. De snavel is lang en recht; om diep in het slik te prikken is een rechte snavel de beste mechanische oplossing. Per eenheid 'stevigheid' is er dan het minste bouw materiaal nodig en de minste kracht. Met weinig bouw materiaal is er in de snavel ruimte voor een lange tong waarmee prooien gemakkelijk van de snavelpunt naar de mond getransporteerd kunnen worden. Zo'n oplossing vind je het best bij de Watersnip en de Houtsnip. De geslachten zijn gelijk van uiterlijk. Watersnippen zijn goed gecamoufleerd en drukken zich daarnaast ook graag diep in de vegetatie om niet ontdekt te worden. Opgeschrikt vliegt de Watersnip in een ontsnappingsvlucht zigzaggende hoog op en laat daarbij scherpe roepen 'skrètsj-skrètsj-skrètsj' horen. Ze vliegen vaak ver en hoog op voordat ze weer landen. Foeragerende Watersnippen zijn op grote afstand te herkennen aan snelle, ritmische, peurende kopbewegingen die doen denken aan een 'naaimachine'.

In het broedseizoen vliegt het mannetje boven het broedterrein rond en maakt dan een ver hoorbaar blatend geluid. Het 'gemekker' is een mechanisch geluid dat ontstaat door het uitspreiden van de buitenste staartpennen tijdens een snelle duikvlucht. De staartpennen gaan trillen en ongeveer twee seconden klinkt een geluid als 'hoe-hoe-hoe-hoe'. De kans om een baltsvlucht te zien is het grootst in de eerste uren na zonsopgang, vlak voor zonsondergang en bij donker, bewolkt weer. Bij langdurig zonnig en droog weer baltsen de Watersnippen nauwelijks. De Watersnip heeft ook nog een andere manier om te communiceren. De 'zang' klinkt als 'djeka-djeka-djeka' en is meestal te horen vanaf de grond, een lage zangpost of in de baltsvlucht. Verder zijn het zwijgzame vogels die altijd goed verscholen zitten tussen de begroeiing op moerassige plaatsen.

Voedsel

Het hoofdvoedsel bestaat uit wormen en slakjes, verder insecten, zoals waterkevers en kokerjuffers, evenals zaden van waterplanten. Bij het voedsel zoeken boren ze met hun snavel diep in de modder tot aan hun ogen.

Voorkomen

De Watersnip komt in grote delen van Midden- en Noord-Europa voor. De overwinteringsgebieden van de Noordwest-Europese populaties liggen vooral in West-Europa, van Denemarken tot Marokko. De overwinterende Watersnippen in tropisch Afrika zijn waarschijnlijk afkomstig uit Oost-Europa. In de nazomer en herfst wordt ons land bezocht door Watersnippen uit Centraal- en Noord-Europa. De winteraantallen zijn 10.000-20.000 vogels. Een behoorlijk deel blijft hier enige tijd hangen en trekt dan door naar Groot-Brittannië, Ierland, West-Frankrijk, Spanje of Marokko. Onze broedvogels verblijven gedurende de winter voor zover bekend in dezelfde gebieden. Bij strenge vorst verlaten bijna alle Watersnippen ons land. De achterblijvers sterven of concentreren zich op ijsvrije plaatsen. Watersnippen zijn zeker als broedvogel zeldzaam geworden in ons land. In moerassen, hoogveen, natte duinpannen en natte weilanden vinden ze hun broedplaats. Natte weilanden zijn door de 'verbeterde' waterbeheersing en snellere afwatering van overtollige neerslag en ontwatering van de

bodem een zeldzaam biotoop geworden in Nederland. Tijdens de najaarstrek in september-oktober kunnen ze ook elders worden aangetroffen op natte plaatsen zoals op modderige kanten van sloten, beken en poelen. Niet op het wad, maar wel op de kwelders. Ze trekken zowel overdag als 's nachts, meestal in kleine groepjes. De jacht is in Nederland sinds eind vorige eeuw verboden, maar de jacht in Frankrijk blijft een belangrijke oorzaak van sterfte onder Watersnippen.

Broedbiologie

In Noordwest-Europa broeden meer dan een half miljoen paren. Het overgrote deel broedt in Fenno- Scandinavië en op IJsland. In Nederland is de Watersnip een kritische weidevogel, die bij voorkeur in natte graslanden broedt met een waterpeil van 0-20 centimeter onder het maaiveld. De belangrijkste broedgebieden in ons land zijn de veenweidegebieden in Friesland en Holland. De uiterwaarden langs de grote rivieren waren belangrijk maar daar zijn ze nu bijna verdwenen.

De Watersnip wordt door Schlegel (1852) genoemd als gewone broedvogel in Noord-Brabant. Volgens Lebreton en Verheij (1954 en 1961) broedde de Watersnip beslist niet in de Biesbosch en ook in de moerassige gebieden ten noorden van Breda (Haagse Beemden, Vuchtpolder en Ettense Beemden) ontbrak de soort waarschijnlijk als broedvogel. De meeste gebieden in West-Brabant zijn slechts incidenteel bezet. De populatie voor de onderzoeksperiode voor de Atlas van de West-Brabantse broedvogels, werd dan ook met een brede marge geschat op 5-15 paar.

De Watersnip heeft een moeilijke periode achter de rug. Sinds de jaren zeventig is de populatie flink gedaald. Het Nederlandse broedbestand neemt dus af. Het is zorgelijk dat de soort ook verdwijnt uit de bolwerken in Friesland en Drenthe. Niet alleen de verspreiding maar ook de aantallen zijn enorm teruggelopen. Het landelijk aantal broedparen werd in 2013-2015 geschat op 1000-1500 paren.

De achteruitgang wordt toegeschreven aan de veranderingen in de broedbiotopen door ontwatering, egalisatie, hogere veebezetting en de keuze voor grassoorten met een hogere opbrengst waardoor de afwisseling in gewashoogte verdwijnt.

FOTO'S , RIA LAMBREGTS

Een groot deel van de nog resterende Watersnippen broedt in graslandreservaten of gebieden met een aangepast beheer. Hier worden beheersmaatregelen toegepast voor het behoud van weidevogels. Zo broedde in Friesland in 1999 de helft van alle Watersnippen in reservaten. Het creëren van natte graslanden biedt, bij een goed beheer zoals laat maaien en beweiden, waarschijnlijk een goede mogelijkheid voor de terugkeer van de Watersnip als broedvogel. Watersnippen reageren goed op vernatting door hoge voorjaarspeilen. Kleinschalige structuurverschillen veroorzaakt door laagtes, natte greppels en dergelijke zijn ook gunstig. Vernatting is ook de enige maatregel waarmee voormalige belangrijke habitats als heides en hoogvenen weer aantrekkelijk gemaakt kunnen worden. Er is een ommezwaai te zien. Door de verhoging van het waterpeil neemt de soort in de Wieden-Weerribben weer toe. Het is een belangrijk gebied voor de soort, ongeveer een kwart van de landelijke populatie broedt hier.

In 1960 waren er nog zo'n 10.000 broedparen in ons land sindsdien nam hun aantal met meer dan 85 procent af en zijn er nog maar 1000-1500 broedparen in ons land. De broedduur is 19-21 dagen. Het vrouwtje broedt alleen, misschien lost het mannetje wel eens af. Het legsel bestaat meestal uit vier eieren. Ze zijn peervormig grijsgroen, soms zandkleurig met grijze en donkerbruine vlekken en vlekjes. Het nest ligt goed verscholen, meestal dicht bij het water. De jongen, die door beide ouders worden verzorgd, verlaten het nest na enkele uren. Na zo'n drie weken kunnen de kuikens al wegfladderen en na vijf weken zijn ze vliegvlug. Watersnippen zijn als broedvogel dus zeldzaam geworden in ons land. Veel vochtige tot natte kruidenrijke weilanden, trilvenen en natte heide zijn als broedplaatsen door een 'verbeterde' waterbeheersing en snellere afwatering van overtollige neerslag en ontwatering van de bodem verdwenen. De Watersnip moet het nu vooral hebben van natuurreservaten en gemaaid rietland. Samen met de Kemphaan, *Philomachus pugnax*, en Zomertaling, *Anas querquedula*, behoort de Watersnip tot de meest kritische weidevogels van Nederland. De Watersnip staat dan ook als 'bedreigd' op de Rode Lijst van Nederlandse broedvogels.

Hans van der Sanden

Literatuur

Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018. Vogelatlas van Nederlandse Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen
SOVON 1987. Atlas van de Nederlandse vogels
SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000
Avifauna van Noord-Brabant, van Erve 1967.
Samenwerkingsverband Westbrabantse Vogelwerkgroepen 2007. Atlas van de West-Brabantse broedvogels, NPN media, Breda
Steltopers van Europa, Lars Gejl, KNNV.

Verslag over seizoen 2022 van de Werkgroep Weidevogels Weimeren

Dat het niet goed gaat met de weidevogelpopulatie in Nederland is bekend.

Daarom proberen weidevogelbeschermers, zoals onze Werkgroep Weidevogelbescherming Weimeren, een steentje bij te dragen om de weidevogels die komen broeden zoveel mogelijk te beschermen.

Bijvoorbeeld door het zoeken van de nesten, die te markeren en de gegevens door te geven aan de betreffende boer. Als het nodig is, wordt het complete nest in een mandje gelegd, het liefst in de plantenrij. Bij werkzaamheden op het betreffende perceel kan het mandje, indien nodig, tijdelijk worden verlegd. Bij verlies van eieren probeert men uit te zoeken welke predator daaraan 'schuld' heeft en worden eventueel maatregelen genomen. Zijn ze eenmaal uitgeslopen, begint voor de kuikens hun strijd om in leven te blijven en uit te groeien tot volwassen weidevogel. Kuikens hebben een hoge energiebehoefte. Grasland met een open en gevarieerde vegetatiestructuur en een grote kruiden- en insectenrijkdom biedt hen voldoende geschikt, energierijk voedsel. Maar onze weilanden bestaan vooral uit raaigras-soorten en weidevogels broeden tegenwoordig vaak op maïsakkers. Met al die feiten in het achterhoofd zijn we ook dit jaar toch weer vol goede moed aan het beschermingswerk gegaan.

Zoals bekend is dit jaar het werk om Weimeren om te vormen tot een natte natuurgebied daadwerkelijk begonnen. Daardoor is ons werkterrein behoorlijk gekrompen. In Weimeren bestaat, sinds de oprichting van onze groep in 2007 een goede samenwerking tussen de boeren en de weidevogelbeschermers. We zijn, als groep, veel dank verschuldigd aan deze betrokken boeren. En we rekenen er op dat die samenwerking blijft bestaan. Samen hebben we in 2022 in totaal zestien nesten beschermd. Daarvan zijn er in de broedtijd vier geheel verdwenen, mogelijk door predatie.

En aan het eind van het broedseizoen zijn daar dan de uiteindelijke resultaten.

OP GRASLAND	2 Kievit-legsels	2 met 4 eieren	Totaal 8 eieren uit
OP MAISAKKER	10 Kievit-legsels	6 met 4 eieren	
		4 met 3 eieren	Totaal 17 eieren uit
	4 scholekster-legsels	1 met 4 eieren	
		3 met 3 eieren	Totaal 10 eieren uit

Agnes van der Sanden,
Coördinator WWW

Ooievaars 2022

Dit jaar, 2022, werden wij verblijd met maar liefst vijf nieuwe broedparen van de Ooievaar in en rond Breda, wat het totaal op tien bracht. De gemeente had ze verwelkomd door het aanbieden van paalnesten.

Twee paren gingen een nest bouwen op een gedeeltelijk afgezaagde boom en één paar op een kunstwerk. Helaas zijn er drie broedsels mislukt. Bij jonge Ooievaars die voor het eerst gaan broeden, mislukt dat nogal eens door onervarenheid. Een aanwijzing daarvoor is dat de vogels geen takken aanslepen om het nest op te bouwen.

Mogelijk is de droogte van invloed geweest op het kleine aantal jongen. Maar de ouders hebben alternatief voedsel gevonden: de Amerikaanse Rode Rivierkreeften die volop beschikbaar zijn.

Bij het ooievaarsnest op het kantoor van Staatsbosbeheer in het Markdal is het totaal misgelopen. Eerst gingen de vier jongen dood, gevolgd door het vrouwtje en korte tijd later ook het mannetje. Deze laatste is onderzocht en bleek de vogelpest te hebben gehad. Een zorgelijke ontwikkeling. In de Oostpolder stonden vier jongen op het nest tot er een ballon overkwam en de vogels in paniek wegvluchtten. Drie jongen kwamen snel terug maar het kleinste jong pas na vier dagen. Al met al is er toch een toename van het aantal broedgevallen en het totaal aantal uitgevlogen jongen. De toename zou verklaard kunnen worden door nieuwe natte natuurgebieden als de Lage Vuchtpolder en in de Vierde Bergboezem; daar is voedsel te vinden.

Harry van Vugt

Foto, Nick Jansen

Nachtzwaluw

Op vrijdag 17 juni mocht ik samen met vijf anderen mee de Chaamse Bossen in onder leiding van Jan Benoist, op zoek naar de Nachtzwaluw. In de auto heen werd mij verteld dat het er een hele goede dag voor was, want de Nachtzwaluw houdt van warme dagen (en het was die dag tegen de 30 graden geweest). Eenmaal aangekomen vertelde Jan dat hij eerder die week op verkenning was geweest en ze goed had gehoord, maar niet had gezien. Vol goede moed en onder het gefluit van Zanglijsters, Merels en Vinken liepen we rond 21:45 met ons kleine groepje het bos binnen. Na ongeveer 1,5 uur hoorden we de unieke ratelende roep door het bos klinken en niet veel later zagen we de eerste Nachtzwaluw op een kruising van twee bospaadjes tegen de schemerlucht boven ons vliegen. Iets voor 23.00 uur barstte het nachtzwaluwconcert in alle hevigheid voor geruime tijd los. Jan wist er zelfs één vol in beeld zingend in een boom aan te wijzen. Als bonus waren we eerder al getraakteerd op baltende Houtsnippen die meerdere keren kwamen overvliegen, een kakofonie van kwakende groene kikkers en het geluid van blaffende reeën. Een geweldige ervaring!

Bianca van den Berg

TOPO.GPS

NACHTZWALUW

FOTO, VWGSCHOORL.NL

Groene Klimaatplein bij Intratuin

In maart 2022 vierde Intratuin Breda het 25 jarig jubileum. Onze vereniging werd uitgenodigd om daarvoor extra aandacht te trekken. Omdat het voorjaar werd, koos Intratuin ervoor alles over vogels, hun leefomgeving, voeding, en nog veel meer te tonen.

Een pr-team ging enthousiast aan de slag. Willem verzamelde allerlei beshoudende struiken. Ger en Kees gaven uitleg en beantwoordden diverse vragen. Marijke maakte met de kids creatieve vogels. Verse uilenballen werden samen met Frans uitgepluisd. Bezoekers werden door Josje en Ineke 'getest' op hun vogelkennis. Het aanvullen van spreekwoorden zorgde soms voor lachsalvo's of juist opgetrokken wenkbrauwen.

Zelf had Intratuin een leuke speurtocht door het klimaatplein uitgezet met kleine prijsjes. Voor de kids was er heerlijk drinken en gezond fruit om van te snoepen.

Het was gezellige en leerzame middag. Met dank aan een enthousiast pr-team.

Ineke Buijnsters

PR TEAM, WILLEM, INEKE, KEES, GER.

De vogelquiz 2022

Met een score van 41 punten is Ger Lagendijk winnaar geworden van tweede digitale vogelquiz van de West Brabantse Vogelwerkgroep. Het was voor de deelnemers een mooie uitdaging met moeilijke vragen. Laurie Rijsdijk, Merel Roks en Piet van Iersel hadden deze keer ook echt hun best gedaan om de lat iets hoger te leggen. Ook Raymond van Breemen en Jos Quirijnen staan in de topdrie. Via de computer werden Ria Lambrechts en Harry de Vries ook uitgeloot als prijswinnaar. De prijsjes hebben Piet en Ineke inmiddels bezorgd. Tijdens die bezoeken werd er veel thee gedronken en werden mooie gesprekken gevoerd.

Ineke Buijnsters

DE WINNAAR VAN DE VOGELQUIZ, GER LAGENDIJK

Help mee stadsvogels beschermen

Huiszwaluwen zijn echte cultuurvolgers. Ze metselen hun nestjes aan onze huizen vast. In Breda inventariseert Stadsvogeladviseur Willem Veenhuizen namens de West Brabantse Vogelwerkgroep het aantal bewoonde huiszwaluwnesten. De aantallen nemen toe, maar de geplande renovaties van woningen baren ook zorgen.

Een van de belangrijkste uitgangspunten van Vogelbescherming en van onze koepelorganisatie BirdLife International is ervoor zorgen dat gewone vogels ook gewoon blijven. Hoe voor de hand liggend dat misschien ook klinkt, het kan zomaar mis gaan.

Denk alleen al aan het instorten van de populaties van ooit alomtegenwoordige vogels als veldleeuwerik of patrijs. Of meer recent, het kelderen van de stand van de merel. Sinds 2016 hebben we 1/3^e minder merels in Nederland. Daarom is 2022 ook het Jaar van de Merel.

Weten waarom vogelaantallen soms scherp dalen is een grote uitdaging. Met als volgende fase: maatregelen bedenken om daar iets tegen te doen, die te testen op effectiviteit en vervolgens bij succes breed uit te dragen. Dat is waar Vogelbescherming zich veelal mee bezig houdt.

Alles begint evenwel met vogels tellen, hoeveel vogels zijn er, gaat het goed of slecht met een soort. Dat in beeld krijgen, gaat het beste als je jarenlang op dezelfde plek op dezelfde manier aantallen vogelterritoria in kaart brengt. In Nederland is dat veelal het werk van Sovon Vogelonderzoek, dat daarbij hulp krijgt van duizenden vrijwilligers.

Huiszwaluwen in Breda

In Breda is de vrijwillig Stadsvogeladviseur van Vogelbescherming Willem Veenhuizen betrokken bij het in kaart brengen van aantallen vogels, zowel binnen als buiten de bebouwde kom. Dat doet hij al sinds de jaren '70 van de vorige eeuw. De vogelaars met wie hij samen inventariseert, zijn bijna familie geworden, zo meldt Willem op een regenachtige middag in de wijk Hoge Vucht in Breda-Noord. Willem staat aan de lat voor het bijhouden van het aantal huiszwaluwen in Breda. Daar maakt hij elk jaar een rapportje van. Het goede nieuws is dat het aantal bewoonde huiszwaluwnesten de afgelopen jaren in Breda weer aan het toenemen is, nadat ze in de jaren '90 even helemaal verdwenen waren met onduidelijke oorzaak. Alleen afgelopen jaar liet een kleine inzinking in de groei zien. Willem heeft inmiddels de telronde van 2022 erop zitten en kwam op een zelfde aantal bewoonde nesten als vorig jaar.

Om een idee te geven: in 2020 waren er zo'n 57 bewoonde huiszwaluwnesten in Breda, en in 2021 én '22 waren er dat zo'n 49 (ter vergelijking: in 2011 waren het er maar 4 binnen de bebouwde kom).

Renovaties

Minder is dat er ook zorgen zijn als het gaat om de beschikbaarheid van nestplekken voor deze 'gebouwbewonende' huiszwaluwen. Soms verwijderen bewoners de nestjes (wat echt niet mag), omdat zij overlast ervaren van de poep. Iets wat soms met een plankje makkelijk te verhelpen is.

Die tip staat dan ook in de folder die Willem in de bus doet van mensen met huiszwaluwnesten aan huis. In deze wijk in Breda-Noord waar we vanmiddag het aantal bewoonde nesten inventariseren, speelt dit niet, omdat de huiszwaluwen op de kopse kant van de rijtjeshuizen hun nestjes bouwen. Daardoor is er geen poeponverlast. Wat Willem en de andere leden van de plaatselijke vogelwerkgroep méér zorgen baart, is de manier waarop woningbouwverenigingen soms te werk gaan bij renovaties. Deze corporaties gebruiken niet altijd de meest recente informatie als het gaat om vervangende nestplekken aan te bieden tijdens renovaties en daarna. Of bieden die aan op kansloze plekken bijvoorbeeld, of gebruiken verkeerde nestkasten/-stenen. En dat terwijl Willem en de West Brabantse Vogelwerkgroep altijd bereid zijn om mee te denken, mee te doen, ook om de effecten van de maatregelen in de gaten te houden. En dat doen ze als vrijwilligers. Dus, bij deze de oproep, pak de telefoon en bel ze op, een gouden aanbod!

Kritieke randvoorwaarde: modder

Huiszwaluwen hebben modder nodig in de nabijheid van hun nestplekken. Daarmee metselen ze hun kunstige nestjes aan een dakoverstek. Aan de noordkant van Breda is dat gelukkig goed verzorgd, want in de nabij gelegen ecologisch beheerde Vuchtpolder kunnen de huiszwaluwen goed de vochtige modder vinden die ze nodig hebben.

Terwijl we aan de hand van de poepporen de bewoonde nesten in kaart brengen, zien we onder een nest ineens een brok klei op de grond liggen, naast twee dode huiszwaluwjongen. Willem staat voor een raadsel, in Breda heeft hij zoiets niet eerder waargenomen. Heeft een kauw aan het nest gehangen, of is het nest uitgedroogd geraakt en is het stuk klei met de nog niet vliegvlugge jongen en al naar beneden gevallen? We weten het niet, maar het is in ieder geval goed geboekstaafd en de (afwezige) bewoners kregen een folder van de vogelwerkgroep in de bus.

Kort daarna zit de inventarisatieronde er alweer op en fietst Willem naar zijn woning aan de andere kant van de stad.

(Artikel overgenomen van website Vogelbescherming)

Een dagje vogelen met

Cor en Toos Borghouts

Tijdens de viering van het vijftigjarig jubileum van onze vereniging konden we door schilderijen en borduurwerken op een andere manier kennis maken met Cor en Toos. Bij hen op de koffie gaan betekent een warm welkom in een huis vol bijzondere dieren. Er staat een paludarium met pijlgifkikkers en hagedissen waarvan de meeste door Cor zelf zijn gekweekt zijn.

Hoe belangrijk is het vogelen voor jullie?

De natuur is best belangrijk voor ons. We zijn graag buiten, wandelen veel en altijd gaat de kijker mee. Onze interesse gaat verder dan de vogels; er zijn namelijk ook plantjes, bestjes, vlinders, kevers en nog veel meer.

Wat betekent de Vogelwerkgroep voor jullie?

We voelen ons goed bij deze vereniging. Onderling met elkaar ergens mee bezig zijn, dat is goed. Kennis overdragen aan anderen kan altijd. Meegaan met een excursie is interessant en ook een lezing volgen we graag. Belangrijk daarbij vinden wij het napraten, wijntje erbij, gezellig aan de stamtafel.

Waarom zijn jullie lid geworden?

Wij wilden ons beiden inzetten voor de natuur. Dat doen we bij deze club al bijna veertig jaar. Een aantal jaren hebben we ook de Kamertjes gedaan. Cor deed ook mee met het zwaardere sjouwwerk. Aan het eind van het seizoen bracht Toos dan voor de mannen erwtensoep. Achter in haar autootje stonden de pannen met deksels erop en ze moest voorzichtig rijden want anders klotste de soep over de rand. Sfeer en samenwerking zijn belangrijk.

Wat is jullie vreemdste ervaring op vogelgebied?

Cor heeft ooit een gewonde Aalscholver naar Zundert gebracht; die was daar niet zo blij mee en beet Cor in zijn vinger.

Wat is jullie lievelingsvogel?

Dat zijn toch wel de kleine tuinvogels. Ze zijn zo gezellig. Het Roodborstje hipt lekker en is niet zo schuw. Tjilpende Huismussen die bij de overburen onder de pannen wonen. Cor houdt ook van hoenders, kippen en Diamantduiven, die vindt hij gezellig. Samen houden we ook van roofvogels.

Wat doen jullie zoal op vogelgebied?

Winterwatervogels tellen. We tellen maandelijks ons gebied en rijden dan zo'n 45 kilometer. In al die teljaren is het aantal soorten afgenomen. Bijvoorbeeld de Rietgans, het Witgatje en Kleine Zwanen worden nu niet meer gespot. Een enkele keer zien we een Roodhalsgans en dat is dan een feestje. En thuis doen we trouw eenmaal per week de tuinvogeltelling. Alles wordt door Cor ingevoerd, al vanaf de start in 2001. Voor Meetnet tellen we ook de nachtvlinders. Pas nog zagen we de Spaanse vlag. Gelukkig zijn er nu juist meer hommels en bijen in de tuin. En de vleermuizen hebben bij ons sinds kort een verblijf tussen de druivenstronken gekregen.

Wat is het mooiste vogelland?

We zijn in Griekenland en Spanje geweest maar daar was het gloeiend heet en hebben we niks gezien. Nederland zelf, daar houden we van. Vooral alles wat leeft op een klein stukje.

Wat is jullie favoriete gebied in Nederland?

Genieten doen we vooral in de Biesbosch bij Werkendam. Cor is daar een aantal jaren terug gids geweest. De Pannenhoef en Dorst zijn ook prachtig om in te wandelen en er is van alles om waar te nemen. Voor de libellen gaan we graag naar de veenputten bij De Berk bij de molen in Zwartenberg.

Kun jullie vogelen combineren met jullie werk of andere hobby's?

We zijn nu 75 en 77 en écht met pensioen. Samen met onze kinderen en kleinkinderen gaan we, niet verwonderlijk, naar diverse dierentuinen. Een van de kleinkinderen vindt het leuk om af en toe mee te gaan om libellen te tellen en tegelijkertijd sprinkhaantjes te vangen voor mijn terrariumdieren. Toos zorgt er als koster voor dat alles in de Lucaskerk op rolletjes verloopt. Cor heeft na de VUT zijn vroegere hobby weer opgepakt. Wekelijks ga ik naar het Natuurmuseum Brabant in Tilburg. Naast het determineren ben ik voornamelijk bezig met het op orde brengen van de collectie kevers en deze in te voeren in een database.

Zijn we nog wat vergeten?

Wil je ook meer en bijzondere vlinders in je tuin? Dan hier de gouden tip: zet een schaal op een verhoging, leg al je rotte fruit erop, kippengaas erover, pak je verrekijker en geniet van al dat bijzonders.

Ineke Buijnsters

De Noordpolder van Ossendrecht

Deze keer een tip voor een wandeling buiten onze eigen regio. In verband met de (komende) lezing van 8 september leek het een goed idee om de Brabantse Wal eens te bezoeken.

In deze droge tijden is het een genot om in de relatief waterrijke en groene Noordpolder rond te lopen, waar je je door de hoogteverschillen met de Wal soms in het buitenland waant.

Algemeen

De Noordpolder van Ossendrecht is een natuurgebied van 128 hectare, eigendom van Natuurmonumenten.

Ligging en bereikbaarheid

De Noordpolder ligt ten noordwesten van Ossendrecht. Van daaruit is hij makkelijk te bereiken via het adres Calfven 99, van waaraf je de Zouteweg inloopt en de bordjes met de Fazant volgt. Naderend vanuit Hoogerheide moet je parkeren langs of in de buurt van de Onderstal. Je kunt van daaraf via het Kerkepadje (afgesloten voor autoverkeer) ook de wandeling rond de polder doen.

Beschrijving

De Noordpolder is een in 1685 ontgonnen polder onder aan Brabantse Wal, op de wisseling van lage kleigrond naar hoge zandgrond. Het oorspronkelijke ontginningspatroon is nog aanwezig in de loop van de sloten. Aan de oostkant ligt de Brabantse Wal, met een hoogteverschil over korte afstand van 17 meter. Vanaf de Wal stroomt grondwater in de richting van de polder en daar komt het als kwel weer aan de oppervlakte. In de polder groeien onder meer bosbies, koningsvaren, cyperzegge, pluimzegge en watereppe. In de knotwilgen broeden Steenuilen en de vochtige weilanden dienen als pleisterplaats voor Grauwe Gans en Kolgans. Het gebied is vanaf de ten westen ervan gelegen Schenkeldijk goed te overzien. Tot het bezit behoren ook enkele op de Brabantse Wal gelegen bosjes, zoals Vluchtheuvel en het Koepelbos, die uitzicht bieden over het poldergebied. Natuurmonumenten plaatste stuwtees in afwateringssloten om het schone kwelwater vast te houden en het vervuilde water uit de omgeving buiten te houden. Hierdoor zijn natte graslandjes ontstaan waar dotterbloemen groeien. Het slotenpatroon is in stand gehouden omwille van de cultuurhistorische waarde. In samenwerking met het waterschap Brabantse Delta wordt

de grondwaterstand hoog gehouden zodat het ijzerrijke water niet te snel wegstroomt.

Mogelijkheden

Natuurmonumenten heeft een wandeling van ongeveer vijf kilometer uitgezet door het gebied. Het is niet nodig om die uit te draaien, het is feitelijk een rondje om de polder. Je kunt de bordjes met de Fazant volgen om weer bij je uitgangspunt te komen. Horeca vind je bij Calfven 99 in Ossendrecht, of in Hoogerheide. In 'De Visdief' van mei 2020 staat een artikel over vogels kijken in de Noordpolder: Vogels herkennen Brabantse Wal

Wat is er te zien en te horen?

Op waarneming.nl zijn de waarnemingen te vinden onder: Woensdrecht, Noordpolder van Ossendrecht. Daar worden mooie dingen gemeld.

Nu eind juli was het redelijk stil, maar er waren toch nog (een tweetal) Groene Spechten, Merel, Zanglijster, Putters, Buizerd, Kleine Karekiet, Rietzanger, Kieviten, Blauwe Reiger en Grote Zilverreiger, Zwartkop, Huiszwaluw, Boerenzwaluw, Wilde Eend, Krakeend, Knobbelzwaan en Fitis.

Voor de plantenliefhebbers is er ook van alles te beleven!

Wilma Rasink

Bijzondere waarneming

de Kwartel

Heb je dit voorjaar of in de zomer de Kwartel horen roepen, "Kwik me dit, kwik me dit"? De eerste Kwartel werd dit jaar opgemerkt op 21 april. De mannetjes roepen het best 's avonds en 's nachts. Heb je deze vogel dit jaar niet gehoord, dan moet je weer een jaar geduld hebben. Kwartels pendelen jaarlijks van en naar Afrika. De aantallen kunnen van jaar tot jaar erg fluctueren. De Kwartel is het enige Europese veldhoen dat zulke enorme afstanden aflegt. Ze houden van warme, niet te natte zomers. Spanje is het belangrijkste kwartelland van Europa met meer dan 300.000 paren. In Scandinavië, Denemarken en Groot-Brittannië zijn ze zeldzaam. Omdat ze op de grond leven verblijven ze het liefst tussen wintergraan, klaver, luzerne en in braakliggende gebieden en hooilanden. Vooral op zandgronden die snel opwarmen. Net als de Patrijs, *Perdix perdix*, heeft de Kwartel last van de industriële landbouw. Hij nam in aantal af vanaf het einde van de negentiende eeuw. De toename in Nederland in de laatste decennia past goed bij de ontwikkeling elders in Noordwest-Europa. De internationale populatie als geheel zou stabiel zijn. Landelijk komen er goede en slechte kwartel jaren voor. Uitzonderlijk goede kwartel jaren waren 1989 en 2011. Door hun avontuurlijke aard kunnen ze al zwerfend op tijdelijke geschikte plaatsen opduiken. Piekjaren in het voorkomen van de Kwartel lijken te zijn gekoppeld aan warme, droge lentes met een aanhoudende zuidoosten wind. Bij ons arriveren ze in mei en juni en vertrekken weer in de nazomer. Droogte en oogstdata in het Middellandse Zeegebied zijn belangrijke drijfveren achter de verplaatsing naar onze gebieden. Hierdoor kunnen de eerste vogels vroeg of laat in het voorjaar opduiken. Kwartels brengen in een broedseizoen een en soms twee legfels groot van acht tot dertien eieren. Soms in verschillende regio's met tussenafstanden van vele kilometers, wat het inventariseren bemoeilijkt. Soms gebeurt het dat jonge Kwartels in hun geboortjaar al voor nageslacht zorgen.

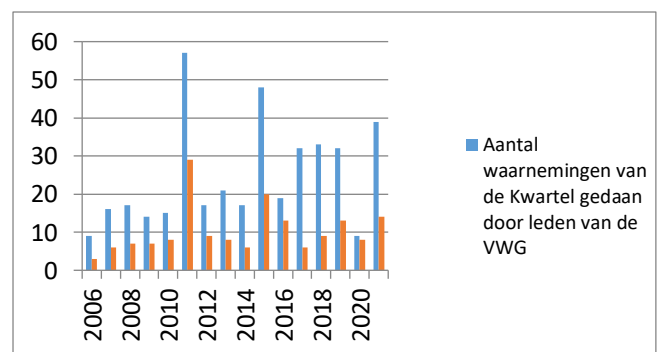
FOTO, MARTIN VAN LEEST

Het voorkomen van de Kwartel is voor Noord-Brabant al bekend vanaf de Middeleeuwen. Aan de hand van oude documenten toonde Knippenberg dat aan. In zijn artikel wordt als vroegste jaar 1456 genoemd, toen Philips de Goede het vangen van Kwartels in Brabant verbood. In 1545 was de vangst weer vrij. In Nederland is het vangen van Kwartels met lokfluiten en sleepnetten sinds 1924 verboden. Ook de jacht erop is verboden. In ons land is het een beschermde vogelsoort.

Aan de mediterrane kust van Egypte ving men rond 1900 in september in piekjaren 4 à 5 miljoen Kwartels. Rond 1980 was de vangst gekrompen tot gemiddeld 150.000 Kwartels. Ook in Europa werden Kwartels gevangen. Vogels die via de laars van Italië naar Afrika probeerden te vliegen vlogen tegen een gordijn van netten. De Italianen vingden op sommige dagen 17.000 Kwartels. Eind twintigste eeuw was de Italiaanse kwartelroute zo goed als opgedroogd. In Frankrijk worden veel Kwartels geschoten. Om het jachtsucces te vergroten worden vele duizenden gekweekte Kwartels uitgezet. De Franse broedvogelatlas van 1995 meende dat driekwart van de in Frankrijk geschoten Kwartels speciaal voor de jacht was gefokt en losgelaten. Het vervelende is dat ook de niet-trekkende Japanse Kwartel, *Coturnix japonica*, wordt uitgezet. Onze Kwartels, *Coturnix coturnix*, brengen normaal gesproken de winter door in de Afrikaanse Sahelzone. De verschillen tussen de Kwartel en Japanse Kwartel zijn gering. Opmerkelijk zijn dan ook de winterwaarnemingen op Walcheren in 2012/2013, gedocumenteerd met foto, en Flevoland 2015/2016. Het is belangrijk winterwaarnemingen goed te documenteren want het kan gaan om ontsnapte niet-trekkende Japanse Kwartels of mogelijk hybriden. Hoewel het aantal waarnemingen groot is, lijkt het toch geen bijzonder kwarteljaar te zijn voor onze omgeving.

Toelichting bij de grafiek; Bedenk wel dat het aantal actieve waarnemers is toegenomen in de periode 2006-2022.

Hans van der Sanden

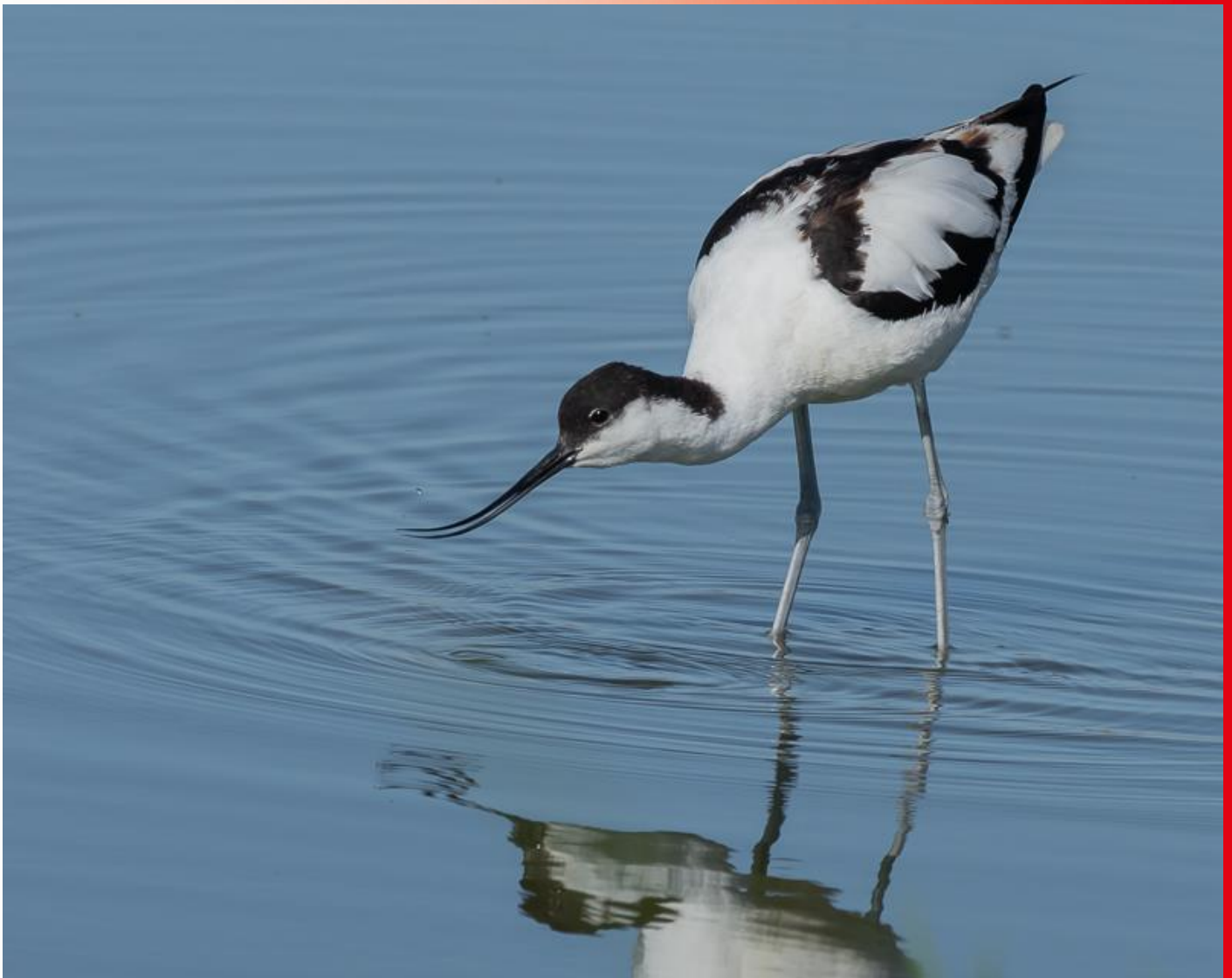

Waarnemingen

10	Koereiger	16-7-2022	Altena	Brabantse Biesbosch - Deeneplaatweg	Hans Diepstraten
2	Kleine Zilverreiger	21-6-2022	Steenbergen	Dintelse Gorzen - West lage delen	Jos Quirijnen
1	Purperreiger	27-7-2022	Breda	Lage Vuchtpolder	Erik Dinslage
9	Ooievaar	30-7-2022	Breda	Haagse Beemden (woonwijk)	Ger Duijf
200	Lepelaar	31-7-2022	Altena	Brabantse Biesbosch - Noordwaard	Piet van Iersel
15	Casarca	5-7-2022	Altena	Brabantse Biesbosch - Pannekoek	Mariëtta Peters
1	Smient	9-5-2022	Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Leo Nagelkerke
12	Zomertaling	18-6-2022	Altena	Brabantse Biesbosch - Noordwaard	Hans Diepstraten
12	Tafeleend	12-6-2022	Bergen op Z		Remko Hanssens
1	Nonnetje	31-7-2022	Altena	Brabantse Biesbosch - Noordwaard	Toos Timmermans
2	Middelste Zaagbek	14-5-2022	Steenbergen	Dintelse Gorzen - Oost lage delen	Richard de Jonckheere
7	Rosse Stekelstaart	12-6-2022	Bergen op Z	Markiezaat - Kraaijenberg e.o.	Remko Hanssens
2	Wespendief	18-6-2022	Oosterhout	Boswachterij Dorst	Maurice Verschuren
1	Zwarte Wouw	12-6-2022	Breda	Nieuweveer	Martin van Leest
1	Grauwe Kiekendief	29-5-2022	Breda	Lage Vuchtpolder	Erik Dinslage
1	Boomvalk	6-5-2022	Baarle-Nassau	Merkske - De Broskens	Mary Holleman
2	Patrijs	21-5-2022	Etten-Leur	Oostpolder e.o.	Andres Scherff
3	Kwartel	23-5-2022	Drimmelen	Terheijden	Jan van den Brandt
1	Steltkluit	21-5-2022	Breda	Weimeren	Hans van der Sanden
1	Drieteenstrandloper	12-5-2022	Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Ria Lambregts
6	Kleine Strandloper	8-5-2022	Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Remko Hanssens
1	Temmincks Strandl	9-5-2022	Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Ria Lambregts
2	Houtsnip	1-7-2022	Gilze en Rijen	Gilze - Prinsenbosch	Martin van Leest
1	Zwarte Ruiter	20-6-2022	Altena	Brabantse Biesbosch - Noordwaard	Hans Diepstraten
5	Groenpootruiter	8-5-2022	Baarle-Nassau	Castelre - Merkske - Castelresche Heide	Reinier van Loo
3	Witgat	9-7-2022	Breda	Lange Bunders en Slangwijk	Kees Wijnen
15	Bosruiter	9-5-2022	Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Ria Lambregts
5	Dwergmeeuw	1-5-2022	Altena	Brabantse Biesbosch - Spieringpolder	Remko Hanssens
8	Zwarte Stern	4-5-2022	Altena	Brabantse Biesbosch - Noordwaard	Marjo Lips
1	Zomertortel	3-5-2022	Zundert	Lange Gooren e.o.	Mary Holleman
4	Nachtzwaluw	13-7-2022	Oosterhout	Boswachterij Dorst	Jan Boers
1	Ijsvogel	11-7-2022	Breda	't Hout	Bas Gerrits
1	Middelste Bonte Sp	4-6-2022	Breda	Prinsenbeek - Verloren Hoek e.o.	Hans van Kluiven
1	Nachtegaal	5-6-2022	Baarle-Nassau	Merkske - De Broskens	Boy Possen
1	Blauwborst	19-6-2022	Zundert	Pannenhoeft - zuid	Ineke Buijnsters-Lips
1	Gekr.Roodstaart	16-7-2022	Oosterhout	Boswachterij Dorst	Maurice Verschuren
1	Paapje	1-5-2022	Zundert	Rijsbergen - Bijloop - west	Kees Wijnen
1	Beflijster	14-5-2022	Steenbergen	Volkerakmeer - Dintelse Gorzen Oost	Ronald Buynsters
1	Orpheusspotvogel	21-5-2022	Breda	Bavel - Gilzewouwerbeek	Reinier van Loo
2	Fluiter	24-6-2022	Alphen-Chaam	Chaam - Sint Annabos	Marije Dévény
1	Gr.Vliegenvanger	1-7-2022	Woensdrecht	Ossendrecht - Galgenberg e.o.	Adri Clements

Onze werkgroepen

Stadsvogels	Willem Veenhuizen	stadsvogels@westbrabantsevwg.nl	De Kamertjes	Jan Benoist	kamertjes@westbrabantsevwg.nl
Roofvogels	Raymond van Breemen	roofvogels@westbrabantsevwg.nl	Knotwerkgroep	Rob Fischer	knotwerkgroep@westbrabantsevwg.nl
Uilen	Martin van Leest	uilen@westbrabantsevwg.nl	4° Bergboezem	Kees van der Krift	cvdkrift@gmail.com
Watervogels	Vacant	watervogels@westbrabantsevwg.nl	Dintelse Gorzen	Ronald Buijnsters	dintelsegorzen@westbrabantsevwg.nl
Weidevogels	Agnes van der Sanden	weidevogels@westbrabantsevwg.nl	Excursies	Giggi van Melick	excursies@westbrabantsevwg.nl
Rooskensdonk	Cees Huijben	rooskensdonk@westbrabantsevwg.nl	Lezingen	Wilma Rasink	lezingen@westbrabantsevwg.nl

Boompieper, Merkske

Grauwe Vliegenvanger, Zouwe Boezem

Kluut, de Weerribben

Foto's Ria Lambregts